

Vítáme Vás ve Fortu Spitzberg!

Prosíme, dohlédněte zejména na mladší kadety a psy, držte se vyznačených cest. Práce na zprovoznění fortu stále pokračují, a ve vysoké trávě můžete narazit na zmije!

V areálu jsou rozmístěny informační tabule. Tento text považujte prosím za pomůcku při pohybu po fortu.

První brána stojí v místě, kde byl v 18. století vybudován první padací most. Prohlédněte si prosím přiložený obrázek, na němž je rekonstruován vzhled fortu těsně po skončení jeho stavby.

Až se budete blížit k bráně vedoucí dovnitř fortu **(14)**, vzpomeňte si, že těsně před ní byl původně umístěn další padací most usazený na zděných pilířích, jejichž pozůstatky byly objeveny při průzkumných pracích na konci 20. století. Kolem fortu se zachoval suchý příkop – dnes trochu zploštělý kvůli mnohaletému zanedbání fortu. Příkop nebyl nikdy vyplněný vodou, proto se mu říká „suchý“.

Dovnitř fortu vede další brána **(15)** vyražená v šijové zdi. Nad ní je zavěšený znak provedený podle vzoru tabule z roku 1913. Šijová zeď a brána byly přestavěny při úpravách fortu pro účely ubytovny v roce 1913. Původní zeď vztyčená v 18. století byla mnohem tlustší. Její relikty se zachovaly v přízemní části. Vstoupíme na nádvoří obklopené kasematami, usazené na skále.

V textu je možné tučným písmem přečíst části vzpomínek Jędrzeje Giertycha, který byl vězněm Oflagu VIII B v dobách, kdy ve fortu existoval zajatecký tábor pro polské důstojníky.

„Zavedli nás branou na nevelký, zasněžený dvůr osvětlený lampou na vysokém sloupu, rozpůlený vysokým plotem z ostnatého drátu. Vlevo na tom dvoře stála menší jednopatrová budova se dvěma vchody. Drátěný plot vedl tak, že se jeden z těchto vchodů nacházel na jedné a druhý na druhé polovině dvoru. Vpravo stály nějaké nízké stavby s klenutými branami. Přmo před námi dvůr uzavírala vysoká zeď. Uprostřed zdi byly schody končící nahoře dvířky, vedly na vrchol této zdi.

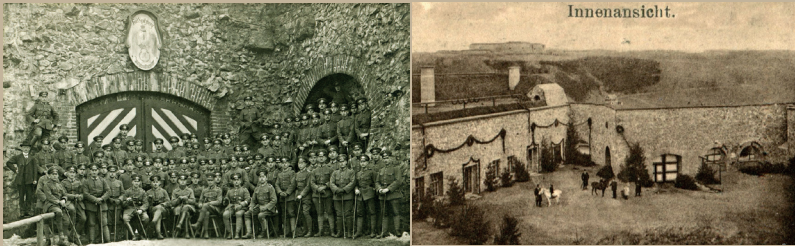
Strážný stál na té půlce dvoru, která přiléhala k bráně. Otevřeli branku v drátěném plotě a zavedli nás na druhou polovinu. Přikázali nám vejít do dveří budovy vlevo.

„V podstatě to byl těsný, ponurý a vlhký fort, v němž byl každodenní život docela úmorný. Ložnice se nacházely v prostorách bývalých kasemat fortu, nerenovovaných, jediné vybavených elektrickým světlem a topením. Shora byly kasematy zasypány tlustou vrstvou zeminy, takže to byly vlastně podzemní kobky.“

Na jednotlivých lůžkách visí biografie nejvýznamnějších zajatců tábora, a z okna na konci sálu se rozprostírá nádherný výhled na celé okolí.

Chodbou na konci projdeme do dalšího prostoru kasemat – **SKLADU PROVIANTU (6)**. Místnost plnila funkci skladu proviantu, vybavení a paliva do agregátu, který stál v dalším prostoru kasemat – **STUDNI (7)**. Studna, v podstatě jímka s hloubkou přes 84 metry, je nehlubší taková konstrukce v pevnosti. Původně se z ní voda čerpala pomocí malého korečkového kola, které teprve v roce 1913 bylo nahrazeno moderní pumpou. Vyjdeme z kasemat na dvůr a vstoupíme do prvního pokoje vlevo – do ZBROJNICE (8). Střelecká místnost v dobách, kdy byl ve fortu zajatecký tábor, plnila funkci druhé ložnice pro mladší důstojníky. Nyní má podobu garáže pro dělostřelectvo z doby 2. světové války. Na konci tohoto prostoru se nachází další **TEMNICE (9)** – další místnost se střílnami. Vrátime se na nádvoří a projdeme na jeho druhý konec, vlevo mineme schodiště vedoucí na korunu fortu. Za nízkou opěrnou zdí se nacházejí relikty šesti místností kasemat, které byly zničeny v 19. století v době, kdy se na fortu prováděly zkoušky nové munice a výbušnin. Z celého komplexu se dochovaly relikty **DĚLOSTŘELECKÉHO STANOVIŠTĚ (C)**. Vstoupíme do lazaretu – malé místnosti, v níž fungovalo ambulatorium fortu.

V prostoru se nachází skrytý průchod, který vede do části zachovaných kasemat. Kanálky na podlaze a jímky svědčí o tom, že v době války zde fungovala umývárna a sprcha. Projdeme předsíní a navštívíme postupně dvě místnosti **SKLADU ZBRANÍ (10)**. V první z nich se nachází výstava věnovaná historii fortu od jeho vybudování až po současnost. Zbraně, stejno kroje z pruské a německé éry, památné předměty po důstojnících

Vlevo vidíme dvoupodlažní budovu bývalé mládežnické ubytovny, která byla zbudována přestavbou části kasemat v roce 1913. Na dolním podlaží se kdysi nacházela klubovna. Vstoupíme do první místnosti vlevo. Vestibul vede do tří místností. Dveře vlevo vedou do místnosti bývalé klubovny, za války ložnice německých stráží.

„Byla to budova strážnice, kde bydleli němečtí vojáci. Stálou službu plnil na fortu obvykle jeden důstojník, několik poddůstojníků a asi 20 nebo i 30 vojáků. Služba trvala 24 hodin. Po jejím skončení přišel na fort jiný důstojník a jiná posádka. Velitel tábora, Abwehr a různí důstojníci a administrativní poddůstojníci, německý vojenský lékař, překladatel apod. přijížděli na fort podle potřeby.“

Chodba rovně vede do temnice – místnosti, kde pobýval generál Tadeusz Piskor **(13)**, bývalý šéf Hlavního štábu Polské armády Druhé Polské republiky.

GENERÁL PISKOR měl zvláštní světničku bez dveří na konci jedné z chodeb, s železným lůžkem, s oknem, z něhož se rozprostíral nádherný výhled na údolí ležící u úpatí fortu, a ve které hnízdily myši, jež jsou předmětem našeho neustálého pozorování.

„Nejvýznamnějším zástupcem tábora pilsudčků byl na Spitzbergu samozřejmě generál Tadeusz Piskor. Jeden z předních polských generálů, bývalý šéf štábu polské armády, který kdysi patřil k nejbližšímu okolí Pilsudského. Účastnil se také podzemního hnutí řízeného Pilsudským, i když si nepamatuji, zda pouze vojenského podzemního hnutí, anebo i dřívějšího politického, socialistického hnutí. Měl levicové sklony, ale nebyl marxista. Ve vojáka vyrostl v polských legiích. Nemám ani odbornost, ani podklady k tomu, abych jej mohl hodnotit jako стратега a jako vojenského správce, tedy jako polského šéfa štábu několik let před válkou a jako armádního velitele při invazi do Polska. Ale jako člověka jej musím stavět vysoko. Naprosto převyšoval vyššího důstojníka-pilsudčika průměrného typu. Byl to člověk vzdělaný, rozumný, vyrovnaný, charakterní. Piskor byl samozřejmě fanatický pilsudčík, ale zároveň také přemýšlivý a kritický člověk, který dokázal naslouchat argumentům druhé strany, a pozici Polska hodnotil s vážností, bez pilsudčkovské lehkomyšlnosti, povrchnosti a frází.

vězněných v zajateckém táboře. V druhé místnosti pak výstava věnovaná tajným německým technologiím v Dolním Slezsku v době 2. světové války. Kromě malorážového kanónu 2 cm Flak 38 si zde můžeme prohlédnout v Polsku jediné grafitové kormidlo z rakety V-2, raketové motory či experimentální uniformy z konce války – vše se vyrábělo v továrnách nedaleko Spitzbergu. Hodí se podotknout, že v době 2. světové války fungovalo na území Kladské kotliny několik desítek továren vyrábějících pro potřeby německé armády. Např. ve Stříbrné Hoře se nacházela továrna vyrábějící meteorologické stanice pro armádu, spojařské vybavení pro Kriegsmarine a součásti tanků.

Chodbou na konci druhého prostoru kasemat projdeme přestavěnou střeleckou galerií do **STRÁŽNICE (2)**. Tato místnost plnila funkci ložnice. Dnes nám ukazuje, jak v době 2. světové války vypadal prostor velitelství zajateckého tábora. Zajímavostí je, že většina zde vystaveného vybavení, např. nábytku, jsou originály z doby 2. světové války. Odvodňovací štolou (malá bílo-černá dvířka) můžete projít do místnosti **FRIDRICHŮV SÁL (SALA FRYDERYKA – 12)**, kde na vás čekají památné předměty po zakladateli pevnosti Fridrichu Velikém (mimo

Generál Piskor byl ateista. Když se v neděli před obědem četlo evangelium a když se večer na dvoře po nástupu odříkávala ranní a večerní modlitba, obvyčejně vstal, s postojem plným úcty si sundal čepici, a někdy dokonce býval na mši. Ale dělal to tak, jak to někdy dělají vyšší důstojníci či jiní hodnostáři, jen proto, že se to slušelo. Bylo jasné, že dar víry neměl vůbec.“

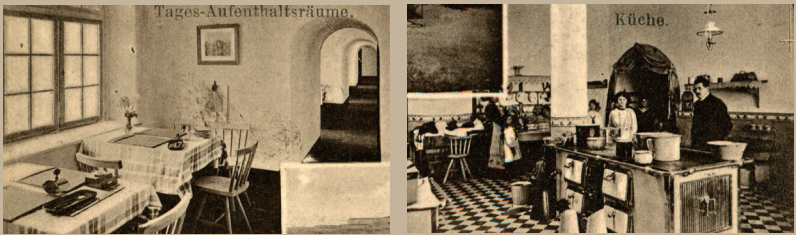
Dveřmi napravo, po prohlídce temnice, vstoupíme do **KUCHYNĚ (3)**. V době fungování zajateckého tábora sloužila kuchyně k ohřívání jídla, která se přivážela z hotelu pod horským sedlem. Později se jídla vařila na místě. Nebyla příliš výživná, a situaci zajatců v táboře zachraňovaly potravinové balíčky. Místnost plnila tuto funkci nepřetržitě od roku 1913 do 80. let 20. století. – tedy i v době skautů. V dobách zajateckého tábora byla místnost sdílena s tzv. malou **JÍDELNOU (4)**.

„Mohli jsme sedět v našich ložnicích v kasematech, anebo vysedávat v naší celkem příjemné jídelně. Do kuchyně nám zakazovali vstupovat.

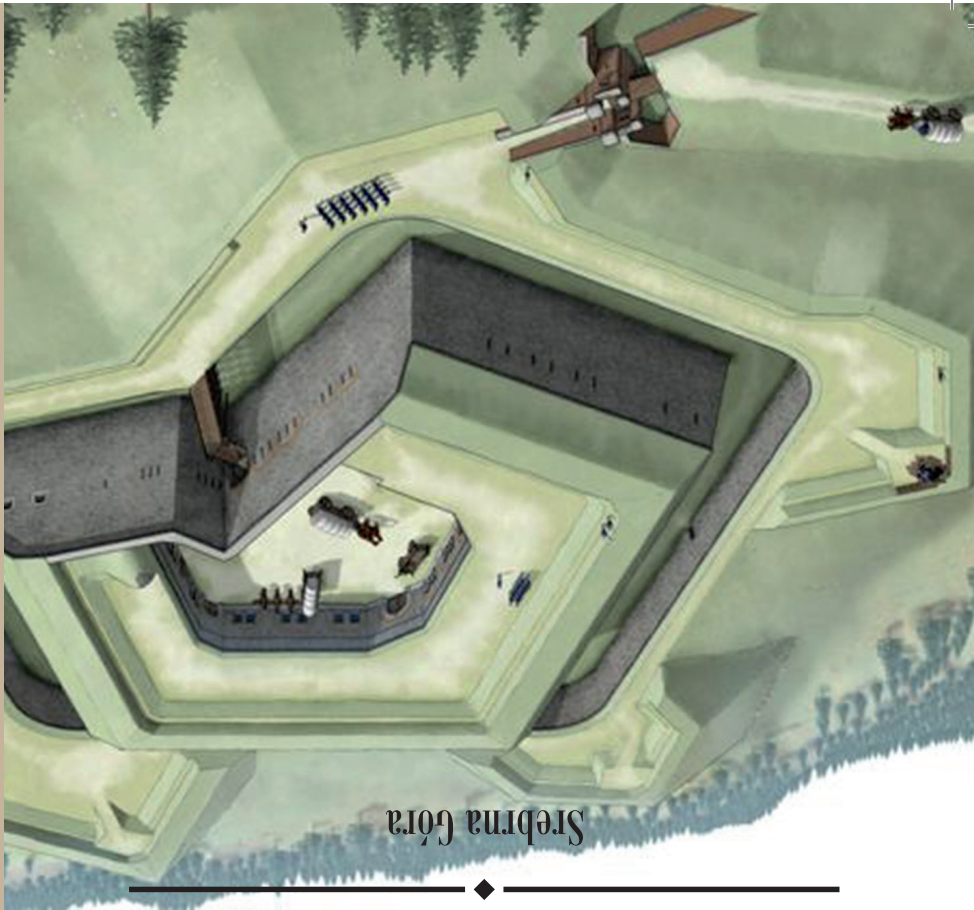
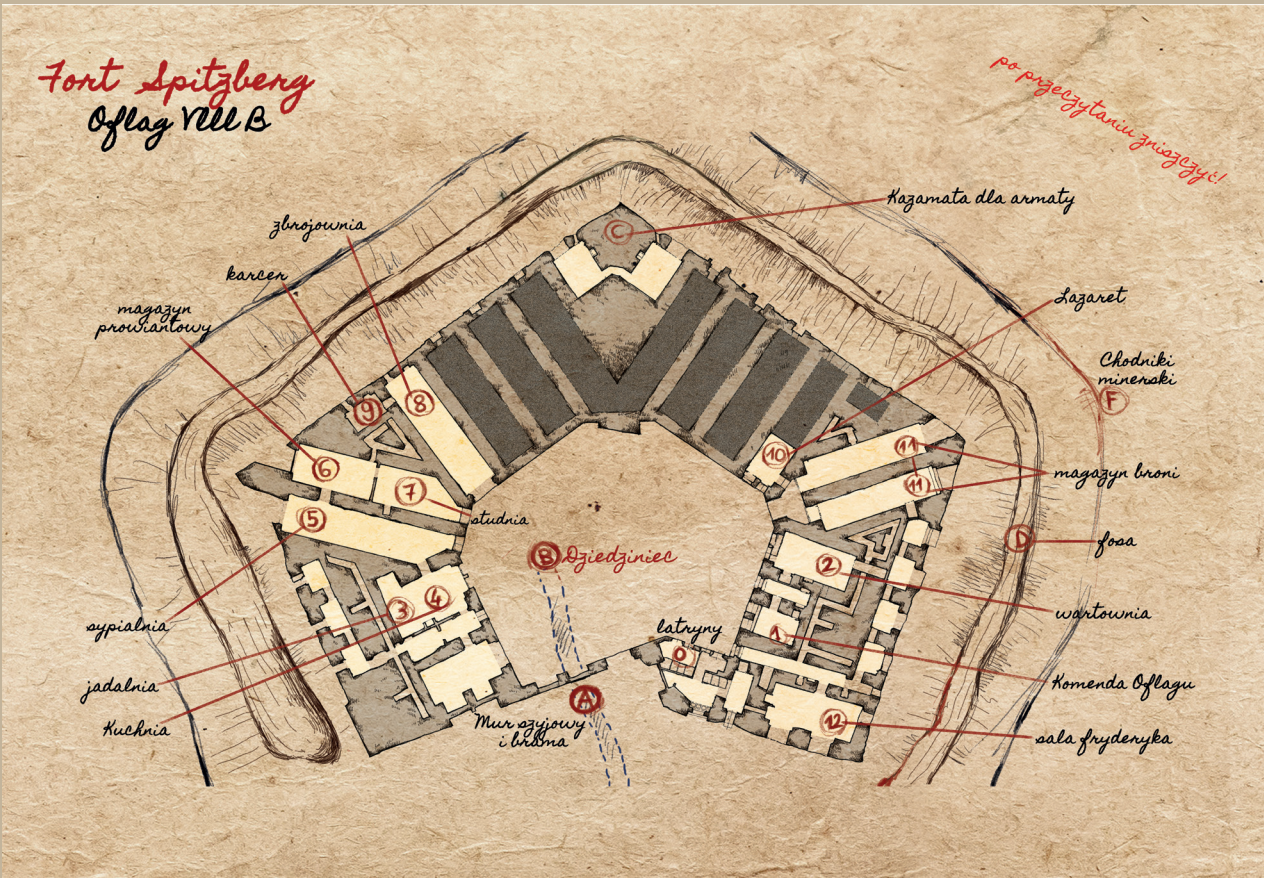
Byli jsme na Spitzbergu velmi hladoví a tento hlad by nám jistě škodil na zdraví, nebýt toho, že jsme začali ze své země dostávat balíčky potravin. Nejprve začaly chodit dopisy. (...) Po dopisech nám začaly chodit balíčky. (...) Zásilka byla bezplatná, takže má chudá manželka a matka se se mnou dělily, o co mohly. Byly to balíčky malíčké, často ne větší než konzerva sardinek. Uvnitř zpravidla ležel žitný chléb nakrájený na krajíčky a vysušený jako suchar. Občas byla v těchto balíčcích cibule nebo jablko. Tyto zásilky mě zachraňovaly před stále nesnesitelnějším hladem. (...)“

Krátkou chodbou projdeme do místnosti **LOŽNICE (5)**. Na stropu se dochovaly klenby a pozůstatky polychromií (z počátku 20. století). To je jeden z prostorů kasemat, v nichž v dobách zajateckého tábora pobývalo 30 až 40 mladších důstojníků, mimo jiné Jędrzej Giertych.

„V úzkých oknech ležela klubka ostnatého drátu, uprostřed stálo přes deset patrových dřevěných pryčec. Celou dobu tu vládl pološero. Kvůli zápachu a vlhku nebyl delší pobyt v ložnici ničím příjemným.“ (Leon Wernic)

jiné dokumenty s autentickým podpisem krále, dobové portréty, posmrtná maska), káva a čaj, a také si zde můžete prohlédnout film s vyprávěním jednoho z důstojníků vězněných na Spitzbergu. Na konci chodby se nachází schodiště, které vede na korunu fortu. Stojí za to překonat těch ani ne dvacet schodů, abyste si mohli vychutnat mimořádný pohled na donjon pevnosti i horská sedla v okolí **(B)**. Poté, co opustíte fort, vám doporučujeme udělat si procházku kolem suchého příkopu. Pohled na horská sedla a okolí je odtud neméně úchvatný jako ze samotné koruny stavby.

Fort Spitzberg

Legenda:

1	Príkaz oflag	9	Trest
2	Strážnice	10	Lazaret
3	Kuchyně	11	Skladzbraní
4	Jídlna	12	Fredericůvpokoj
5	Ložnice	13	Piskorůvtrest
6	Provizniům	14	Vnějšíbrána
7	STUDNA	15	Hlavníbrán
8	Zbrojnica		

Fort Spitzberg - Ostróg

Górne Miasto
57-215 Srebrna Góra

Tel: +48 503 741 307
email: kontakt@spitzberg.pl
www.spitzberg.pl

Vítáme Vás ve Fortu Spitzberg!

Počátky a Fridrich Veliký

Fort Spitzberg (Ostróg) se nachází na vrcholu stejnojmenné hory (627 m. n. m.) a vznikl v letech 1769-1772. Výrazně vyčleněný masív Spitzberg patří k Bardským horám a jedná se o nejsevernější vrchol tohoto pohoří. Fort navrhl Fridrich Veliký, který osobně dohlížel na stavbu celé pevnosti. Ve chvíli zakončení výstavby Spitzbergu byl objekt nejmodernějším fortem celé pevnosti, přestože ho vyzbrojili pouze 6 děl. Díky jejich umístění v kasematech byla pevnůstka mimořádně účinná v boji.

Kasematový objekt na půdorysu pětiúhelníku je obklopen suchým příkopem. Pod náspem pokrytým zeminou bylo vybudováno 19 místností, z nichž šest bylo určeno pro dělostřelectvo, jedna jako sklad střelného prachu (do 25 tun) a dvě na potraviny. V jednom z prostorů kasemat byla vyhloubena nejhlubší studna v pevnostním komplexu s hloubkou 84 metry.

Posádka fortu čítala v 18. století osm důstojníků a sto třicet vojáků.

Objekt stejně jako celá pevnost přestal plnit bojové funkce již na počátku 19. století. V polovině 19. století se v něm prováděly polygonové zkoušky moderních zbraní a munice. Poté vojsko fort opustilo a dalšího půl století byl odsouzen k chátrání.

1. světová válka

10. března 1913 přenechal císař Vilém II. fort Svazu mladých Němců – patrioticky a prostátně orientovanému mládežnickému sdružení. Navrch císař poskytl pro tento účel 10000 marek. Slezký oddíl svazu začal stavbu zařizovat pro účely ubytovny pro mládež, kdy opravné a adaptační práce svěřil kladskému architektovi Rudolfo Balhornovi. Výsledkem stavebních prací a úsilí svazu byl vznik jednoho z nejmodernějších

a největších objektů tohoto typu v celém Německu – s ústředním vytápěním a novou ubytovací budovou s kapacitou 100 osob.

Horští střelci

V době 1. světové války se Spitzberg stal školícím střediskem pro německou horskou pěchotu. Ersatz Gebirgs Maschinenengewehr Abteilung č. 4 školilo obsluhu kulometných rot všech německých horských jednotek. V poslední fázi války se jednotka se 100 vojáků rozvinula do velikosti dvou pluků, tudíž se skládala bezmála z 1000 vojáků. V roce 1919 nahradily horské střelce jednotky Grenzschutz, a v roce 1921 se do Ostrogu vrátila mládežnická sdružení.

Po roce 1933 objekt převzali Hitlerjugend. Jugenburg (hrad mládeže) v roce 1938 využilo přes 12 000 osob!

Zajatecký tábor Oflag VIII B

V prosinci roku 1939 byl v areálu fortu vytvořen Oflag VIII B – první německý zajatecký tábor pro polské důstojníky. V táboře byla uvězněna elita polské armády, mimo jiné kontradmirál Józef Unrug, kontradmirál Marian Majewski, generál Tadeusz Piskor a generál Juliusz Drapella. Vězni se mnohokrát pokoušeli o útěk. Nakonec byl v červenci 1941 tábor zlikvidován.

ván a všichni vězni přemístěni do jiných zajateckých táborů.

Mezi 99 jmény důstojníků zadržovaných na Spitzbergu se v roce 1940 nacházeli 2 generálové, 4 plukovníci námořnictva, 5 plukovníků, 4 podplukovníci, 6 majorů, 13 kapitánů, 12 poručíků, 44 podporučíků a 7 poddůstojníků.

Po likvidaci důstojnického zajateckého tábora začal fort od roku 1943 plnit funkci tábora pro zajaté ruské vojáky. Po dobytí Stříbrné Hory Sovětskou armádou byla ve fortu zřízena vojenská věznice, která fungovala až do předání objektu Polákům.

Skauti

V 60. letech 20. století získal fort nové nájemníky – skauty spojené s báňskými školami, kteří bezmála dvě desetiletí využívali fort jako odpočinkové středisko. Pak nastal čas, kdy se o stavbu dočasně nikdo nestaral, anebo měla různé nájemníky.

V lednu roku 2018 se novým hospodářem ve Spitzbergu stalo Muzeum obrany pobřeží (Muzeum Obrony Wybrzeża) ze Svinouští.

Fortu Spitzberg

Srebrna Góra

